

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 DERSİ UZUN TEZİ

“ÖLÜME FARKLI BAKIŞLAR”

Sözcük Sayısı: 3786

Araştırma Konusu: İnci Aral'ın “Mor” adlı yapıtında ölüm izleğinin figürler üzerindeki etkisinin incelenmesi.

ÖZ

Uluslararası Bakalorya Programı, A1 Türk Dili ve Edebiyatı alanında ele alınan bu tezde, İnci Aral'ın Mor adlı yapıtında ölüm temasının figürler üzerindeki etkisi neden ve sonuçlarıyla incelenmiştir. Bu tezin amacı, yapıtta temel değişken olarak ele alınan ölüm temasının, kişinin kendi ölümü, yakınının ölümü, intiharı ve birini öldürme ya da öldürtme hakkındaki düşünce, tutum ve davranışlarının figürlerin yaşadıkları olaylarla ve içinde buldukları toplum yapısını da göz önünde bulundurarak diğerlerinden nasıl farklılıklar gösterdiğini incelemektir. Üç gelişme bölümünden oluşan tezin giriş bölümünde ölüme karşı olan bakış açısının figürlerin içinde buldukları toplum ve sınıf farkının da etkisiyle kişiden kişiye farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Birinci bölümünde figürlerin genel olarak ölüm hakkındaki görüşleri ve yakınlarının ölümleri hakkındaki düşünceleri üzerinde durulmuştur. Bu görüş İlhan, Armağan, Renginur, Gülcan ve Âdem figürleri üzerinden incelenmiştir. İkinci bölümde figürlerin öldürme, öldürtme ve cinayet hakkındaki görüşleri dikkate alınmıştır. Bu görüş Fikran, Ramazan ve Revan figürleri üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise figürlerin kendi ölümleri ve intihar hakkındaki düşünceleri incelenmiştir. Bu düşünceler İlhan, Gülcan, Âdem ve Armağan figürleri üzerinden verilmiştir. Tezin sonucunda figürlerin sahip oldukları ölüm hakkındaki tutum ve düşüncelerinde bireysel ve toplumsal faktörlerin etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Sözcük Sayısı: 183

İÇİNDEKİLER:

I.	GİRİŞ.....	3
II.	ÖLÜM HAKKINDAKİ TUTUM VE DÜŞÜNCELER.....	5
III.	CİNAYET HAKKINDAKİ TUTUM VE DÜŞÜNCELER.....	10
IV.	İNTİHAR HAKKINDAKİ TUTUM VE DÜŞÜNCELER.....	13
V.	SONUÇ.....	16
VI.	KAYNAKÇA.....	18

I. GİRİŞ

Ölüm kavramı kişiden kişiye ve türden türe değişiklik gösteren bir kavramdır. Ölümün doğal yollarla, cinayet yoluyla ve intihar yoluyla gerçekleşmesine göre bireylerin olaya yaklaşımları, tutumları, düşünceleri ve davranışları farklılık gösterir. Bu gibi durumlarda bireyler ölümden çok gerçekleşme nedenine odaklanırlar.

İnci Aral'ın "Mor" adlı yapıtında da farklı toplumsal yapılardan ve sınıf farklarından etkilenmiş figürlerin bu kavramlara olan farklı bakış açıları ele alınmıştır. Aral, yapıttaki figürlerin geçmişlerine dönüşler yaparak o anki duygu durumları ve yaşadıkları arasında bir bağlantı kurmuş ve figürlerin kişiliklerini, hissettiklerini ve düşündüklerini çözümlenmiştir. Aynı zamanda bu yolla Aral, figürlerin karakter yapılarındaki değişim sürecini de okuyucuya aktarmıştır. Ancak figürlerin değişim karakterlerinin oluşumu olaylara karşı olan düşünceleri, tepkileri, tutumları ile yapıtın ancak son kısmında ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni, Aral'ın kişiliklerini geçmişlerinin etkisi altında oluşturduğu figürlerin zaman, olay ve uzam birliği ile kısıtlanmış olmasıdır.

Tezin birinci bölümünde figürlerin ölüm hakkındaki genel düşünceleri ve yakınlarının ölümleri hakkındaki hisleri, tutumları ve davranışları içinde buldukları toplum yapısı ve sınıf farkı da göz önünde bulundurularak incelenmiştir. İlhan yoksulluktan zenginliğe geçmiş bir işçi olarak, Armağan toplumun içinde bulunduğu zorlukların, adaletsizliklerin farkında olan bir birey olarak, Renginur alt sınıftan üst sınıfa geçmiş bir kadın olarak, Gülcan bir sürü kayıp yaşamış ve yaşama amacını yitirmiş bir kadın olarak ve Âdem ise onurunu, namusunu her şeyin önüne koyan, çalışan ve haklarını arayan bir birey olarak ele alınmıştır. Bu figürler yapıt boyunca yaşadıkları geriye dönüşlerle hislerinde değişiklikler yaşamış ve bu değişim ölüm kavramına olan bakış açılarını da değiştirmiştir. Aralarındaki sınıf ve kültür farkı yaşadıkları kayıplara olan bakış açılarında farklılık yaratmıştır.

Tezin ikinci bölümünde figürlerin öldürme ve cinayet hakkındaki hisleri, tutumları ve davranışları içinde buldukları toplum yapısı ve sınıf farkı da göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Fikran hırslı, korkusuz, istediklerini elde etmek için her şeyi yapabilecek bir kadın olarak, Ramazan paranın etkisi ve kontrolü altında kalmış bir birey olarak ve Revan ise kaybettiklerine karşın korkak ve çekingen bir kadın olarak ele alınmıştır. Yapıtta figürlerin cinayet gibi ciddi bir konudaki düşünceleri figürler arası ilişkiler ile okuyucuya iletmışlerdir. Yaşanan olaylarında etkisiyle bu konu hakkındaki düşünceleri değişiklik göstermiştir.

Tezin üçüncü bölümünde figürlerin intihar ve kendi ölümleri hakkındaki hisleri, tutumları ve davranışları içinde buldukları toplum yapısı ve sınıf farkı da göz önünde bulundurularak incelenmiştir. İlhan geldiği yer yüzünden bir sürü düşmana sahip bir iş adamı olarak, Gülcan yaşadığı kayıpların etkisiyle hayata bağlılığını kaybetmiş biri olarak, Âdem zorlukları aşarak, hakkını arayarak, çalışarak hayatını sürdüren onurunu ve namusunu önemseyen biri olarak ve Armağan ise kültürlü, orta sınıf bir birey olarak ele alınmıştır. Yapıtta figürlerin kendi ölümlerine yaklaşımları geçmişe dönüşler ve hislerindeki değişimlerin yardımıyla okuyucuya aktarılmıştır.

Bu tez çalışmasında, İnci Aral'ın "Mor" adlı romanında figürlerin ölüm kavramına bakış açılarının değişim süreçlerinin nasıl irdelendiği ortaya konulmuştur. Yapılan incelemelerde bireyin içsel dünyasını, toplum yapısından ve sınıf farklılığından etkilenişini, yalnızlığını, ezen-ezilen ilişkisinden etkilenişini yazarın hangi boyutta ele aldığı, ölüm temasına nasıl etki ettiği ve bunları nasıl aktardığı örneklenecektir.

II. ÖLÜM HAKKINDAKİ TUTUM VE DÜŞÜNCELER

Ölüm sözlüklerde “bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi*” olarak açıklanmıştır. Ancak her insan yaşadıklarıyla, hisleriyle, düşünceleriyle farklı tanımlar bu kavramı. Bazıları ölümü sıradan, günlük bir olay olarak, bazıları içlerinde korku, tedirginlik hislerini tetikleyen bir kavram olarak, bazıları ise hayatları boyunca içlerinden söküp atamayacakları bir acı olarak görür ölümü. Dünyada ne kadar insan varsa, o kadar fazlada ölüm tanımı vardır. İnci Aral’da “Mor” adlı yapıtında farklı sınıflardan ve toplum yapılarından karakterleri bir araya getirip, farklı ölüm tanımlarını okuyucuya aktarmıştır. Aral, figürlerdeki bu düşünce farklılığını, figürler arası ilişkilerle, içinde buldukları sınıf ve toplum yapılarıyla ve aile arası ilişkilerle ortaya çıkarmıştır.

İlhan karakteri, çocukken köyde yaşamış ancak daha sonra okumak için kente gitmiş ve daha sonra başarılı bir iş adamı olmuş bir karakterdir. Otelcilik işinden zengin olmuş ancak bu sebeple de şu an olduğu konuma gelirken yaptığı şeylerden dolayı birçok düşman edinmiş bir figürdür. Yapıt, İlhan’ın gördüğü bir rüya ile başlar. İlhan rüyasında kendini otelinin havuzunda görür ancak ondan başka kimse yoktur. Betimlemelerde yakın zamanda temizlik, bakım yapılmamış bir yer anlatarak, okuyucuya İlhan’ın terk edilmişlik ve yalnızlık duygularına kapıldığı anlatılmıştır. “*Orada olan herkes gitmiş, bir tek o, İlhan kalmıştı geride. Bütün ışıklar sönlük, camlar karanlık, deniz ve rüzgâr suskundu.*” (Aral, 7) Rüyanın devamında ise İlhan ölmüş olan annesini görür. İlhan annesine onun öldüğünü söyler ancak annesi ölümün ancak insanın unutulmasıyla gerçekleşeceğini söyler. İnsan ölen kişiyi kalbinde yaşadıkları anıları, hissettikleri duyguları unutmayıp, hatırladıkça yaşatabileceğine değinir. “*İsterdim, ama olanaksız anne, sen ölüsün!*” dedi İlhan. “*Ölüm yok,*” dedi annesi. “*Unutulmadığın sürece yok, bunu unutma!*” (Aral, 8) Bunun üzerine İlhan annesinin hatırasını unutmaya başladığını, ölüm

* http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts

gerçeğinin insanın unutmaya başlayınca ortaya çıktığını ve bu yüzden annesinin asıl ölümünün gerçekleştiğinin farkına varır ve bu yüzden bir suçluluk duygusuna kapılır. *“İşte şimdi, uykusunda ya da yarı uyanıklığında, alt bilincinin nasılsa denetimden kurtulduğunu bir boşluk anında, unutmanın suçluluğuyla karışmış o eski acı hızla su yüzüne çıkmıştı.” (Aral, 9)* Yapıt, geriye dönüşlerle devam eder. İlhan annesinin öldüğünü öğrendiği günü hatırlayıp yaşadığı acı duygusunu gördüğü rüya ile pekiştirir. İlhan o sıralarda yatılı okulda okuduğundan öncelikle annesinin rahatsızlandığını öğrenir. Her ne kadar annesinin öldüğünü anlamış olsa da eve dönerken içinde küçük de olsa bir umut vardır. Ancak eve yaklaştıkça içindeki umut korkuya ve tedirginliğe dönüşür. Annesini ondan ayırabilecek olan ölüm gibi büyük bir kavram karşısında kendini güçsüz ve çaresiz hisseder. Eve gittiğinde ise annesinin öldüğünü öğrenir ve rüyasında da hissettiği terk edilmişlik duygusuna kapılır. Halası ona ölümün doğal bir olay olduğunu ve herkesin bir gün bunu yaşayacağını anlatarak, ölüm gerçeğini İlhan’la ilk kez o zaman tanıştırır. *“Kolay değil ama dayanıklı olmalısın kuzucuğum. Sen artık delikanlısın, kardeşlerine örnek olacaksın. Dövünüp ağlamanın yararı yok. Hepimiz öleceğiz bir gün.” (Aral, 18)* O günden sonra İlhan ölümü benimsemiştir. Herkesin bir gün öleceğini hatta herkesin ölümlerini kendi yaptıklarıyla, yaşadıklarıyla hazırladıklarına inanmaya başlar. İnsanların her aldıkları kararlarla kendi ölümlerine bir adım daha yaklaştıklarına inanır. Babasının ölümünü de aynı bu düşünce ile karşılamıştır. *“‘Babam hasta,’ dedi. ‘Kanser. Bir yıla kalmadan öleceğini söylüyor doktorlar. Ama ölümüne kendi ayaklarıyla gitti. Herkes ölümüne kendi ayaklarıyla gider Revan...’” (Aral, 67)*

Armağan karakteri, kültürel yapıya sahip, toplumun gidişatından memnun olmayan, halk için bir şeyler yapmak isteyen, duygusal olarak insanlara açılmayan, yeni neslin eskisi gibi vatani için yaşamadığını düşünen bir karakterdir. Ölüm kavramının yeni nesil tarafından gerektiği kadar önemsenmediğini ve anlaşılmadığını düşünmektedir. Aynı zamanda kardeşi

İlhan'ın yaşanan ölümler üzerine nasıl hala kutlama yapabildiğini sorgulamakta ve İlhan'ın ölümün önemini, halkın yaşadığı sıkıntıları anlamadığına inanmaktadır.

“Bu acıklı günlerde ufacak bir çocuğa bu kadar pahalı bir doğum günü şenliği yapmak hangi vicdana sığıyordu? Hangi akla, hangi göreneğe! Daha bir ay önce binlerce insanın canını alan korkunç bir deprem felaketi yaşanmıştı bu ülkede.” (Aral, 125)

Armağan'da İlhan gibi ölüm kavramıyla ilk tanışmasını annesinin ölümü ile yaşamıştır. Gerçek bir ölüm yaşamadan önce Armağan ölümü sadece bir kelime olarak görmüş ve önemsememiştir.

“Silecek zaman. Hep böyle olur. Önce bir karmaşa, sonra acının olağanüstü sessizliği. Daha önce her yerde, sık sık kullanılan bir sözcüktü ölüm, o kadar. Ürkütücü, kesin, ama onlara uğramamış bir sözcük” (Aral, 114)

Annesinin ölümü ile bu kavramın ciddiliğini kavramıştır. Ancak aynı zamanda zamanla acıların azaldığını, kayıpların unutulduğunu ve asıl ölümün o zaman gerçekleştiğini üzücü bir şekilde öğrenmiştir.

“...eskisi gibi hiçbir şey olmamış, anne varmış gibi. Ama yok. Şaşırtıcı bir şey bu. İnsanlar gene gülüyor, parka gidiyor, radyo çalıyor, pasta yiyorlar. Davullar çalıyor. Düğünler dernekler oluyor. Cenazeler kalkıyor hiçbir eksiklik yokmuş gibi, üzücü olan bu.” (Aral, 114)

Armağan ölümün gerçekliğini, kaybetmenin acısını İlhan'ın ölümüyle bir kez daha yaşamıştır. Sevdiklerini, ailesini bir daha görememek üzere, veda etmeden kaybedip, kendisinin hala hayatta olmasından suçluluk duymuştur. *“Kendisinin dipdiri, canlı oluşuna şaştı bir an, diriliğinden utanç duydu” (Aral, 333)* Aynı zamanda ölüm kavramının içinde buldukları hayattaki tek gerçek kavram olduğunun ve geriye kalan her şeyin önemsiz kaldığının farkına varmıştır. *“Tek ve tartışılmaz gerçek ölümdü ve geriye kalan ne varsa, bilinmeyen, bozguncu bir elin kağıtlara yazdığı hayal ürünü şeylerdi.” (Aral, 333)*

Renginur karakteri, alt sınıftan üst sınıfa atlama yapmış bir karakterdir. Çocukluğu boyunca yaşadığı yoksulluk ve yokluktan dolayı ölümü bir kurtuluş yolu olarak görmüştür. Bu görüşü özellikle ölmek üzere olan babası hakkındaki düşünceleri ile okuyucuya aktarılmıştır. *“Ne olacaksa olsun artık, dedi. Bitsin. Mademki hiç umut yok, bari ıstırabı dinsin babacığımın. Ama işte insan istese de ölemiyordu. Ölmeyi başaramıyordu.” (Aral, 140)* Ölümü ilk başta üzen ama uzadıkça sıkıcı bir hale gelen bir kavram olarak görmektedir. Babası ölmek üzere olmasına karşı her ne kadar ilk başta üzülmüş olsa da artık bu sonun gerçekleşmesini ve bu durumun daha fazla uzamamasını istemektedir. *“Ölümün uzun sürmesi bir zamanlar onu çok sevmiş insanları bile bezdiriyordu.” (Aral, 141)* Bu duruma sıkılması ve büyük bir tepki göstermemesinin nedeni ölümü yaşamın bir gerçeği olarak da görmesidir. Bu nedenden ölüm kavramını tamamen sıradan görmese de aşırı bir anlam ve önem yüklememektedir. *“Haftıfsemiyorum ama ölüm de hayatın içinde olan bir şey, diye sürdürdü düşünmeyi.” (Aral, 317)*

Gülcan karakteri, oğlunu, annesini, babasını kaybetmiş ve bu yüzden yaşama olan bağlılığını yitirmiş bir karakterdir. Herkesin kendine ait bir ölüm tanımını olduğunu ve kimsenin bu konuda bir diğerinin ne hissettiğini anlayamayacağına inanmaktadır. *“Ölüm diliyle konuşuyorum. Bu dilde kimse başkasını anlayamaz. Kimse kendini, bildiği şeyi dile getiremez. Duyduğunu da gördüğünü de açıkça söze dökemez.” (Aral, 183)* Bu yüzden etrafındaki insanlar kendisinin yaşadığı acıları hissedemedikleri için onu anlayamadıklarını düşünmektedir. Bu nedenden dolayı etrafındakilerin onu avutmaya çalışmalarının gereksiz ve yapmacık olduğunu düşünmektedir. *“İnsanlar suskun, başı eğik çıkarlar ölü evinden. Sokağın başına varmadan da unutup, konuşup gülüşmeye başlarlar.” (Aral, 169)* Gülcan, insanların gösterişte baş sağlığı dilediklerini, bunu hissettikleri için değil zorunda olduklarını hissettikleri için yaptıklarını, başlarına gelmediği sürece ölümü ciddiye almayıp, bu gerçeklikten olabildiğince uzak durmaya çalıştıklarını düşünmektedir.

“Ölüm sözcüğünü kendilerinden uzak tutmak istiyorlarmış gibi ya da ölümün büyüklüğüne, kesinliğine duydukları saygıdan ötürü ağızlarına alıyorlardı. Ölen ölmüş, cenaze kalkmış, kalan kalmıştı. Artık kim onun acısını bölüşmek, anlamak için heves gösterirdi k? ‘Anlıyoruz,’ diyorlardı yakınları, sözün gelişi” (Aral, 169)

Gülcan, ölümü çok ciddiye almaktadır. Etrafındaki insanların bu kavramdan kaçamayacaklarını nasıl anlamadıklarını ve nasıl bu konuda bu kadar umursamaz olabildiklerini sorgulamaktadır. *“Bazıları ne çabuk unutuyor. Nasıl beceriyorlar bunu acaba?” (Aral, 200)* Gülcan her ne kadar ölüm kaybının acısını annesinin ölümü ile yaşamış olsa da gerçek kayıp acısını oğlunun ölümü ile yaşamıştır. Kendi canının bir parçası olan oğlunu kaybetmenin yaşanmadan başkaları tarafından anlaşılamayacağını ve içindeki boşluğun, yıkımın hiçbir zaman geçmeyeceğini anlamıştır. Yaşadığı ölüm kayıplarının içindeki yaşama bağlılığını koparıp attığını okuyucuya geri dönüşlerle aktarmıştır.

“Kırılacak, çok değerli bir şeyin ta yukardan yere bırakılması ve ayaklarının dibinde patlayıp dağılması. Kaybetmek, dehşet. En acısı, eğer kendi bedeninden hayat verdiğin bir insansa bu, acın sonsuza kadar sürecektir bir parçalanma duygusuna dönüşüyordu. Onun yokluğunun yarattığı yoksunlukla tamamlanacak perişan, şaşkın, çırılçıplak, hiçbir şeysiz bir hayata.” (Aral, 182)

Âdem karakteri, çalışkan, onurlu, namuslu, harama karşı olan, hakkını arayan bir karakterdir. Ekmek parasını kendi alın teriyle kazanıp, haksızlık yapanlara hakkını helal etmemektedir çünkü adalete inanmaktadır. Bu dünyada olmasa da öbür dünyada adaletin en sonunda gerçekleşeceğini ve herkesin hak ettiği şeyi alacağını düşünmektedir. Bu nedenden dolayı ölüm kavramını adalet olarak görmektedir. *“Bırak adamcağız huzur içinde çürüsün. Kader kindardır ama senin kadar değil. Hem bir yığın iyi, günahsız insan da ölüyor neden? (Aral, 270)* Bu nedenden dolayı Âdem aynı zamanda ölümün kabullenip alışılacağına da inanmaktadır. Adaletin en sonunda gerçekleşeceğini ve kimsenin buna engel olamayacağından

boyun eğmeleri gerektiğini düşünmektedir. “Niye bu kadar çok düzüşüyorlar acaba, diye düşündü. Çok mu yalnızlık çekiyorlar, yoksa kendilerini yavaş yavaş ölüme mi alıştıyorlar?” (Aral, 275)

İnci Aral, yapıtta, ölümü farklı karakterlerin görüşlerinden farklı anlamlarla açıklamıştır. Karakterlerin yaşadıkları acılarla şekillenen ölüm kavramı bir figür için kabulleniş, bir figür için ciddiliğini yitirmiş bir kavram, bir figür için kurtuluş yolu, bir kişi için bir yıkım ve başka bir figür için adalettir. Bu görüşler yapıt boyunca figürler arası ilişkiler ve geriye dönüşlerdeki hisleriyle okuyuculara verilmektedir.

III. CİNAYET HAKKINDAKİ TUTUM VE DÜŞÜNCELER

Her ne kadar toplum için cinayet yasa dışı bir olay olarak görünüp, bu kavramı korku, tedirginlik ve dehşet gibi hislerle genellemiş olsa da her insanın bu konu hakkında farklı bir düşüncesi vardır. Toplum yapısının bu kavramı kötü görmesi, kişinin bu fikre katıldığını göstermez. İnci Aral’ın “Mor” adlı yapıtında farklı sınıflardan ve toplum yapılarından karakterleri bir araya getirip, cinayet hakkında farklı görüşleri okuyucuya aktarmıştır. Aral figürlerdeki bu düşünce farklılığını, figürler arası ilişkilerle, içinde buldukları sınıf ve toplum yapılarıyla ve aile arası ilişkilerle ortaya çıkarmıştır.

Fikran karakteri, hırslı, istediğini almak için her şeyi göze almış, baskın, paranın her şeyi kontrol edebileceğini düşünen bir karakterdir. Fikran, cinayet kavramını çok sıradan ve olağan görmektedir. Bir can anladığını düşünmek yerine bu olayın kendine nasıl yarayacağını düşünmüştür. Birini öldürtme işine öfkesiyle girişmiştir. Ancak daha sonra bu öfke gereksinime dönüşmüştür ve cinayeti yapılması zorunlu bir iş olarak görmeye başlamıştır.

“Oturup bunları, yani öfkесinin gereklilik kazandırdığı şeyin gereksizliğini, gereksiz olanın boşluğunu ya da hangi amaca hizmet ettiğini uzun boylu düşünmüyordu artık. Yapılması gereken yapılacaktı.” (Aral, 277)

Yapılacak olan şeyi düşündükçe içini bir korku ve tedirginlik kaplamıştır. Ancak bu korkunun ve tedirginliğin nedeni bir cinayet işleneceği için değil, yakalanma korkusudur. Yaptırdığı işin eğer yakalanırsa kendisine neye mâl olacağını düşünmektedir. Paradan ve konfordan uzak hapisshanede yaşamak istememektedir ve asıl korktuğu şey budur.

“Yaydan çıkan okun hedefine varmak üzere olduğunu düşününce elleri hafifçe titriyor, yüreği göğsünü acıtarak atıyordu. Kendini karanlık bir hücrede kamburunu çıkarmış otururken görüyordu ansızın” (Aral, 278)

Bu nedenden dolayı Fikran yaptığı şeyin suç olmadığını kendine ikna etmeye çalışmaktadır. İşin detaylarıyla ilgili hiçbir bilgi almamıştır ve bu yüzden suçu kimin işleyeceğini, nasıl işleyeceğini bilmediği için kendini güvencede hissetmektedir. Bilmemenin suçun içinde olmamakla eşdeğer olduğunu ve yapmakla düşünmenin birbirinden farklı olduğunu düşünmektedir. Ona göre sadece düşünmekle bir insan suçlu bulunamaz, birinin bir suç işlemesi için bir eylemde bulunması gerekir. Bu nedenden bir cinayet olayına sebep olmanın hiçbir şekilde suç olmadığını kendine ikna etmiştir. *“...hiçbir şey bilmiyordu ve kimse onu suçlayamazdı.” (Aral, 279)* Fikran cinayeti bir intikam yolu olarak görmüştür ve diğer herkesin de açıkça söylemeseler de cinayete intikam olarak baktıklarını düşünmektedir. Bu yüzden yaptığı işi normal bir olay olarak yorumlamakta ve bu zamanlarda artık herkesin bunu yaptırdığı düşüncesinin arkasına saklanmaktadır. *“Sokağa çıkıp gelip geçene sorsa şimdi, herkesin ölümünü istediği birileri çıkardı kesinlikle. Belki açık açık söylemezlerdi bunu ama içten içe isterlerdi. E, işte onun durumu da aynı böyleydi.” (Aral, 278)*

Ramazan karakteri, para için her şeyi yapabilecek, çıkarlarını gözleyen, alt sınıf bir karakterdir. Cinayete bir iş, günlük sıradan bir olay, temizlik olarak bakmaktadır. Bir can aldığını umursamadan, alacağı parayı düşünmektedir. *“Temizlik işleriyle uğraşan insanlar var,’ demişti Ramazan, umursamıyormuş gibi bardağındaki buzları çingirdatarak. ‘Ama kolay değil Fiki, pahalıya patlar böyle şeyler’” (Aral, 298)* Bu zamanda artık herkesin bu işler için adam tuttuğunu, paranın olduğu yerde her şeyin mümkün olduğunu düşünmektedir. Yapılmasında bir rol oynadığı temizlik işlerinin halkın bir ihtiyacı olduğuna inanmaktadır. *“Bu da toplumun bir ihtiyacı yani.” (Aral, 299)* Cinayet kurumuna bir iş olarak bakmaya o kadar alışmıştır ki ölen kişileri artık bir birey olarak değil, görev ve “pürüz” olarak görmektedir. Kimin neden öldüğünü ve bu işin ciddiliğini umursamamakla beraber sadece alacağı parayı düşünmektedir.

Revan karakteri, İlhan’ın boşanmak üzere olduğu, üst sınıf bir yaşamdan parasızlığa düşmek üzere olan, elindeki umutları, fırsatları, hayatı kaybetmek üzere olan, yalnızlık çeken bir karakterdir.

“Hayat o kadar kolay değildi, elbet onlara da kötü oyunlar oynayacaktı. Şimdi her şeye sahiptirler ama yarın? İşte bir depremle, -karşı duvardaki ince çatlağa baktı- neler ne insanlar ne umutlar gitmişti.” (Aral, 51)

Revan ölüm kavramı hakkında yapıt boyunca gidiş dönüşler yaşamaktadır. Ezik bir karakter olarak ilk başta cinayete karşı bir tavır koymuştur, bu kavramdan tedirgin olmuş, korkmuştur. Revan, elindeki bütün varlığını, yaşam tarzını ve düzenini kaybetmiştir ancak yine de bunları bir cinayetle çözümenin doğru bir yol olmadığını düşünmüştür. Her ne kadar bu fikre kardeşi Fikran’ın etkisi altında kalarak boyun eğmiş olsa da zaman geçtikçe kararından şüphe etmiştir. *“Hoş artık çok geçti. Hiçbir şey yapmaya zamanı kalmamıştı. Çok geçti. Hayır, henüz vakit vardı. Belki de yoktu...” (Aral, 79)* Her ne kadar cinayet kavramının ona korku verdiğini düşünse de Revan’ın asıl korktuğu yakalanma duygusudur. Bir can almanın yanı sıra kendi

hayatının bu durumdan nasıl etkileneceği konusunda endişelenmiş ve paniğe kapılmıştır. *“Aman Allah’ım olmaz, çok büyük belaya bulaşırız. Olmaz bu, olmaz dedim. Kim bu, nasıl, ay inanamıyorum” (Aral, 304)* Ama zaman geçtikçe bu fikre alışmış ve ölüm gibi bir kavramın hakkedilebileceği kanısına varıp, ölümü bir ödeşme ve intikam yolu olarak görmeye başlamıştır. İlhan’ın ölümü hakkettiğini düşünmüş ve tedirginlikten bu şekilde kurtulmuştur. *“Pekâlâ İlhan Sacit, ödeşeceğiz arkadaşım!” (Aral, 82)*

İnci Aral, yapıtta, cinayet kavramını farklı karakterlerin görüşlerinden farklı anlamlarla açıklamıştır. Karakterlerin gereksinimleriyle ve istekleriyle şekillenen cinayet olgusu bir figür için korktuğu ama yapmak zorunda olduğu bir olay, bir figür için intikam ve istediğine ulaşma yolu ve başka bir figür için para kazandıran, sıradan bir iştir. Bu görüşler yapıt boyunca figürler arası ilişkiler ve hisleriyle okuyuculara aktarılmıştır.

IV. İNTİHAR HAKKINDAKİ TUTUM VE DÜŞÜNCELER

Dünyada ne kadar insan varsa o kadarda yaşanmışlık, deneyim, psikoloji ve hayat öyküsü vardır. Bir insanın yaşadıklarını, hissettiklerini başka biri o kişinin hissettiği gibi hissedemez. Bazı durumlarda insanın yaşadıkları onu hayata daha sıkı tutunmaya ve elindeki bu değerli fırsatı kaybetme korkusuna yönlendirse de bazılarını yaşadıkları daha fazla dayanamayacakları ve o acıdan en hızlı şekilde kurtulma yolunu aramaya yönlendirir. Birinin intihara kalkışması için başına ne gelmesi, hangi sıkıntılarla karşılaşması gerekir? İnci Aral’ın “Mor” adlı yapıtında farklı sınıflardan ve toplum yapılarından karakterleri bir araya getirip, kendi ölümleri ve intihar hakkındaki hislerini farklı görüşlerle okuyucuya aktarmıştır. Aral figürlerdeki bu düşünce farklılığını, figürler arası ilişkilerle, içinde buldukları toplum yapılarıyla ve aile arası ilişkilerle ortaya çıkarmıştır.

İlhan karakteri, alt sınıftan üst sınıfa yükselmiş, bu yükselişte kendine birçok düşman edinmiş, parayla her şeyi kontrol eden bir karakterdir. Hayatı boyunca şu an bulunduğu yere gelirken edindiği düşmanlar onun ölmesini istektedir. *“Gerçek şuydu ki ölmesini dileyenler, bekleyenler vardı.” (Aral, 11)* Bu nedenden dolayı kendi ölümü ile ilgili bir tedirginlik ve korku içindedir. Herkes gibi bir gün kendisinin de öleceğini bilmekte ancak bunun düşmanları tarafından değil doğal yollarla ve acısız olmasını istemektedir ve bu nedenden dolayı korkmaktadır.

“Ölümden korkmadığını söyleyemezdi. Şimdi yatağında, kolları başının altında, sağlıklı, mutlu uzanmış yatarken bunu aklından bile geçirmek istemiyordu ama bir gün ölecekti, kaçınılmaz biçimde. Bu işin eceliyle olmasını bekliyordu doğal olarak. Zamansız, aptalca, beş para etmez birilerince yok edilmeyi değil elbette.” (Aral, 13)

Âdem karakteri, hakkını sonuna kadar savunan, haksızlığa dayanamayan, onurunu ve namusunu önemseyen bir karakterdir. Hayatı boyunca alt sınıf bir çalışan olmuştur. Yaşamı boyunca karşı koyduğu zorluklar yüzünden umutsuzluğa kapılmış ve çözümü ölümden bulmuştur. Ancak daha sonra hayata hakkını savunarak tutunmuş ve bu fikrinden kurtulmayı başarmıştır. *“Biliyor musun, ben de bazen düşünürüm nasıl öleceğimi. Bir keresinde çok gençtim, çok umutsuzdum, sandalla açılmıştım sana, küreksiz, dönmemek üzere.” (Aral, 270)*

Gülcan karakteri, oğlu ile birlikte yaşama amacını ve inancını kaybetmiş, acı çeken bir karakterdir. Hayatı boyunca bir sürü kişiyi kaybetmiş ve oğlunun da acısıyla birlikte yaşama isteğini tamamen kaybetmiştir. Bu nedenden dolayı yaşama amacı kalmadığı için çözümü ölümden bulmuştur.

“Onun yokluğunu duymanın yarattığı yoksunlukla tamamlanacak perişan, şaşkın, çirilçiplak, hiçbir şeysiz bir hayata. Senin için bir dünya olan insanın ardından her şey yok oluyordu

birden. O zaman yatağına yatıyor ve kendimi öldürmeliyim, öldürmeliyim, öldürmeliyim, diye düşünüyordun.” (Aral, 182-183)

Ancak daha sonra hayatın güzelliklerini düşünüp her ne kadar altında ezildiği bir acı duysa da kendini öldüremeyeceğini anlamıştır. “...güzel ya da olağanüstü birçok şey. Kendimi öldüremem, diye düşünüyordun o zaman. Öldüremem, hayır öldüremem!” (Aral, 183) Her ne kadar kendini öldüremese de hayata tutunacağı bir şey kalmadığından, amaçsız olduğundan gerçek ölüm olmasa da ruhen bir ölüm yaşamıştır. Bu sayede ruhen ölümü gerçek ölümle bir tutmuştur ve gerçek ölümü sıradan bir şekilde beklemektedir. “Ama bu da bir çeşit ölüm, ruhun ölümü değil miydi?” (Aral,206) Bu yüzden Gülcan yaşama dair inancını kaybettiği için ölüme karşı bir korku ya da tedirginlik duymamaktadır. Hayata dair yapacağı bir şey kalmadığından ve kendi zaten amaçsız ve bu yüzden ruhen ölü gibi hissettiği için gerçek ölümünü beklemeye başlamıştır. “Ama artık olağan, normal bir hayat yaşayamayacak ölçüde kırılıp sakatlanmıştı. Ölümü ise, yedekte, saklı tuttuğu, kendi zamanını bekleyen bir şeydi. Basit, çok basit bir şey.” (Aral, 204)

Armağan karakteri, duygularını açığa çıkarmakta zorlana ve bu yüzden karısı ile sorunlar yaşayan, vatanının durumu için üzülen, kültürlü ve bilgeli bir karakterdir. Armağan intiharı bir cinayet olarak görmektedir. “Nedeni ve biçimi ne olursa olsun her intihar bir cinayettir” (Aral, 321) Birinin intihara kalkışabilmesi için bir yıkım yaşaması gerektiğine inanmaktadır. “Bazı insanlar yok sayıldıklarını ya da bir biçimde yok olacaklarını görüyorlar ve hiç olmazsa, kendi elimle, özgürce, onurumla öleyim diye düşünüyorlar.” (Aral, 321) Ve bu olayın intihar eden kişide değil ancak onun yakınlarında bir suçluluk duygusu oluşturduğunu düşünmektedir.

“İntihar toplumsal olmaktan çok kişisel bir kırılma eylemidir ama geride kalanlar için yıkıcılığı çok yönlü oluyor. Toplumsal bir kınanma ve suçluluk yükü de getiriyor ölenin yakınlarına” (Aral, 321)

İlhan'ın ani ölümüyle birlikte, Armağan kendi ölümünün nasıl olacağını sorgulamaya başlamıştır. “*Ben nasıl öleceğim acaba?*” (Aral, 334) Hayata olan inancını kaybetmediği ve intiharı cinayet olarak gördüğünden intihar etmeyecektir. Bu ani ölüm Armağan'ın yalnız başına, hastanelerde ölmek istemediğinin farkına varmasını sağlar ve bu yüzden karısı Figen'le barışmak için bir neden edinmiş olur. Bu sayede hayata geri tutunmaya ve ümidini kesmemeye karar vermiştir. “*...tek başına ölmek de istemiyordu. Figen yanında olmalıydı ölürken*” (Aral, 335)

İnci Aral, yapıtta, farklı figürlerin intihar ve kendi ölümleri hakkındaki düşüncelerini açıklamıştır. Karakterlerin yaşadıkları acılarla şekillenen bu kavramlar bir figür için korku, bir figür için gerçekleşmesini beklediği bir son, bir figür için umutsuzluğun sonucu ve başka bir figür için cinayettir. Bu görüşler yapıt boyunca figürler arası ilişkiler ve geriye dönüşlerdeki hisleriyle okuyuculara verilmektedir.

V. SONUÇ

Ölüm kavramı toplum tarafından kalıplaştırılmış bir yapıdır. Bu kavram elinde sonunda gerçekleşecektir ve kaçıışı yoktur. Toplum ölümü, gerçekleşme şekline göre üçe ayırmıştır: doğal nedenlerle ölüm, cinayet ve intihar. Cinayet ve intihar halk tarafından doğru kabul edilmeyen olaylardır. Ancak kişinin kendine ait düşüncesi bu genel görüşlerle aynı olmak zorunda değildir. Kimse bir diğer insanın yaşadığı şeyleri yaşamadığı ve hissettiği şeyleri hissetmediği için, herhangi bir kavrama, örneğin ölüme olan bakış açısını da anlayamaz. İnci Aral'ın “Mor” adlı yapıtı da bu ölüm kavramını farklı figürler üzerinden açıklayarak, farklı insanların farklı nedenlerle farklı düşüncelere sahip olduğunu göstermiştir. Tezde ölüm kavramı üç ana başlık altında değerlendirilmiştir: ölüme genel bakışla yakınlarının ölümüne kaşı olan hisler, cinayete öldürme hakkındaki hisler ve intihar ile birinin kendi ölümü hakkındaki

düşünceleri. Bu başlıklar figürler üzerinden, geçmişe dönüşlerle, düşünceleriyle, hissettikleriyle, figürler arası ilişkilerle, figürlerin içinde buldukları toplum yapısı da göz önünde bulundurularak açıklanmıştır.

Tezin birinci bölümünde ölüm hakkında herkesin ortak bir düşüncesinin olmasının zorunlu olmadığı, farklı bir altyapıya, geçişe sahip figürlerin verilen farklı düşünceleri ile ortaya konulmuştur. Bu düşüncelerin açığa çıkmasında figürlerinin yakınlarını kaybetmek gibi yaşadıkları acılar etkili olmuştur.

Tezin ikinci bölümünde cinayet ve birini öldürme kavramının sadece halk tarafından değil, figürlerin bireysel olarak da bu kavramları nasıl gördüğü açıklanmıştır. Bu şekilde her ne kadar halk tarafından yasa dışı bir iş olarak görünse de cinayete neden olanların ve bu olayı kabullenenlerinde bakış açıları okuyucuya verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde intihar kavramının ve bir insanın kendi ölümü hakkındaki düşüncelerinin zaman içerisinde ve yaşanan olaylarla nasıl değişebileceği anlatılmıştır. Bu değişim figürler arası ilişkiler, sınıf atlama, geriye dönüşler ve hatırlanan acılarla okuyuculara aktarılmıştır.

Sonuç olarak İnci Aral'ın "Mor" adlı yapıtında geleneksel toplum yapısı içinde bireylerin yaşadıklarının neden sonuç ilişkileriyle nasıl farklılık gösterdiği ve bu farklılıkların ortaya aynı konuyla ilgili birden çok düşünce çıkardığını işlemiştir. Yapıt, ölüm kavramının üzerinde durarak, toplum tarafından bu kadar kalıplaşmış kavramların bile aslında birey olarak bakıldığında çok farklı olduğuna dikkat çekmeye çalışmıştır.

VI. KAYNAKÇA

- ARAL, İnci. Mor. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayıncılık, 2016.